

A dark, artistic photograph of a tree with glowing flowers and a hand-shaped light pattern. The tree's branches are illuminated from below, creating a warm, golden glow. The leaves are dark, and the flowers are small and white, some with a pinkish hue. In the lower right, a large, circular, perforated metal disc is illuminated from behind, casting a pattern of light and shadow. A hand-shaped light pattern is visible on the disc. The overall mood is mysterious and ethereal.

Licht en Donker

Zien en vermoeden

Tonen en verbergen

Verbeelden en afbeelden

Reflecteren en absorberen

Lichtbende: voorstelling 'Mechanische Installaties'

Een andere kijk op de wereld om ons heen

Joanne Oussoren

Iedereen is ervan doordrongen dat het een 'must do' is om onze komende generaties bewust te maken van hun omgeving en belangstelling te wekken voor de ecologische omstandigheden van onze planeet. Kunstenaars en 'object theatermakers' bij uitstek kunnen bijdragen aan die kanteling in de actualiteit en van ons bewustzijn. In dit artikel wil ik focussen op de werking van de artistieke praktijk van het 'Museum of Water' en de voorstelling 'Zeven Dagen' van theatergezelschap Lichtbende en bezien hoe zij bijdragen aan dit bewustwordingsproces.

Elementen

In haar boek 'Vibrant Matters, an Political Ecology of Things', geeft de filosofe Jane Bennet onder andere de urgentie aan om de ons omringende natuurelementen zoals licht, wind, aarde en water te beschouwen als 'levende objecten'. Deze opvatting is inmiddels al aardig ingeburgerd, want afgelopen zomer trof ik in Rotterdam Zuid het uit Londen afkomstige 'Museum of Water' aan. Tussen de marktkramen op het Afrikaanderplein, in glazen kasten was een collectie opgesteld van meer dan 750 flesjes en potjes, afkomstig uit verschillende werelddelen. Dit water was verbonden met verhalen over belevenissen van mensen, uit allerlei uithoeken van de wereld, bijvoorbeeld zeewater uit Wladiwostok, sop uit iemands eerste wasmachine, water uit de Koran, ongezuiverd afvalwater, tranen, zweet en druppels uit een babybad. Het zijn bijzondere herinneringen verbonden met water die onder de aandacht worden gebracht en door het uitwisselen van persoonlijke verhalen van schoolkinderen en buurtbewoners op een niet alledaagse manier aan het licht komen.

Nadat ik als passant tijdens een marktbezoek geconfronteerd werd met de alomtegenwoordigheid van het element water keek ik anders aan tegen de waarde ervan. Mijn kijk op de betekenis en kostbaarheid van water was veranderd, met onder andere als gevolg dat, na een regenbui, de plassen op straat mij ineens extra opvielen en ik mij verbaasde over het feit dat wij geheel achteloos toch minimaal vijf keer per dag, na elk toiletgebruik, acht liter water wegspoelen.

Lichtbende

Net als verschillende soorten water zijn er ook veel soorten licht te onderscheiden: zonlicht en kaarslicht maar ook elektrisch licht, zoals tl, en halogeen. Daaruit afleidend kunnen we evenzo vele soorten schaduwen en projectietechnieken bedenken. Het theatergezelschap Lichtbende werkt met beelden van de Toverlantaarn, een voorloper van de filmprojector. In de winter van 2015 bezoek ik hun voorstelling 'Zeven Dagen', uitgevoerd in het Amsterdamse Orgelpark en gebaseerd op een vrije interpretatie van het scheppingsverhaal. Deze voorstelling is gecombineerd met Europese orgelmuziek van Olivier Messiaen, door Gerrie Meijers gespeeld op het Sauer-orgel. Daarbij worden schaduw- en lichtbeelden van toverlantaarns gebruikt. Allerlei soorten schaduwen, gemaakt uit verschillende materialen variërend van afval tot geschilderde composities, gedrapeerde stoffen en toevallig op de plek gevallen doppen, komen tot leven als kosmische sterren uit verre melkwegstelsels op hoge, brede projectieschermen in de concertzaal van het Orgelpark. Deze beelden doen mij denken aan de schilderijen, getiteld 'De oneindige ruimte' van R.W. van de Wint, die in de Tweede Kamer der Staten Generaal hangen en op verschuifbare panelen op de achtergrond van onze actief debatterende politici regelmatig op TV te zien zijn.

Toverlantaarn

De projecties op gebouwen, gewelven en grote schermen door Rob Logister en Marie Raemakers,

beiden opgeleid als beeldend kunstenaar en kernleden van Lichtbende, zijn letterlijk en figuurlijk een lichtend voorbeeld van theatermakers die omgaan met licht als een levend object. De toeschouwer wordt in hun werk meegenomen door klank en beeld op een manier die lang op het netvlies achterblijft en in het gehoor resoneert. Na zo'n voorstelling met nevels uit verre sterrenstelsels kijk je tijdens je terugreis naar huis anders naar de avondhemel. Deze verschuiving heeft een andere aandacht tot gevolg. Dit is een basiskenmerk van kunst. In dit geval maakte een artistieke belevingsverbinding met het winterse duister, het stralende licht van de sterren en het onmetelijke heelal om mij heen. Ik verwonderde mij weer even over de kwetsbare nietigheid van ons menselijke bestaan.

Gedurende een atelierbezoek in november 2016 vertelden Logister en Raemakers mij hoe zij tijdens workshops met kinderen en projecties van afvalmaterialen hadden ervaren hoe fascinerend licht voor hen werkt als medium. Door aandacht te besteden aan de werking ervan en de daaruit voortvloeiende activiteiten leerden de kinderen als vanzelf nieuwe werelden te scheppen uit zeer eenvoudige middelen. Dat vormde de drijfveer om verder te gaan met het maken van levende lichtschilderijen en composities. Nadat zij hadden kennisgemaakt met Ida Lohman en haar werk, zijn ze definitief overgeschakeld op het gebruik van de Toverlantaarn. Het muzikale lichttheater, met veel vakmanschap en liefde gemaakt door Lichtbende wordt niet alleen in Nederland maar ook op buitenlandse festivals geprogrammeerd.

Nieuwe muziek

Inmiddels werkt Lichtbende aan hun tweede productie voor het Orgelpark, getiteld 'Zeven Nachten'. De voorstelling verbeeldt de sterfelijkheid en zoomt in op de levensloop van een mens gevat in zeven droomnachten: het domein van dromen, reflectie en verwerking. Het verhaal volgt emoties van een ouder wordend mens, waarbij de realiteit steeds verder verdwijnt in herinnering, gedachten en demonen. De composities van Sofia Gubaidulina en Henryk Górecki worden live uitgevoerd door orgel, cello en sopraan. Deze avantgarde muziek van de vorige eeuw, afkomstig uit Rusland en Polen, eert het tijdloze en overweldigende van de schepping. Net als in 'Zeven Dagen' geeft 'Zeven Nachten' een kosmische associatie in een compositie van klank en beeld.

Interdisciplinair

Tijdens het atelierbezoek krijg ik een voorproefje van de eerste scene van 'Zeven Nachten'. De rolverdeling van beeld en muziek blijkt nu anders dan tijdens het vorige project. Natuurlijk smelten beelden en muziek samen en versterken zij elkaar, maar het werk van de componiste Gubaidulina vraagt een ander soort aandacht. Haar vernieuwende ideeën over muziek in relatie met de omgeving en participanten is grensverleggend en grensoverschrijdend. Hiermee brengt zij opvattingen over subject- en objectrelaties in een nieuw verband. Precies getimed, maken de over elkaar geprojecteerde beelden de gelaagdheid van de muziek voelbaar en symbolisch zichtbaar. Marie Raemakers wees mij op een video-interview waarin Gubaidulina een interessant beeld schetst over hoe zij het ervaart om bij de uitvoering van haar composities aanwezig te zijn. Zij beziet haar compositie als een levend object en vertelt hoe zij het muziekstuk vergelijkt met de stam van een boom en wortels in de aarde. De takken zijn het orkest en de muzieknoten het gebladerte. Tijdens een concert vallen de bladeren op aarde, die worden opgenomen in de grond, zoals het publiek de klanken absorbeert. Daarmee is de cirkel rond: er is sprake van een vruchtbaar ecologisch proces.

Lezen van het boek 'Vibrant Matters' van Jane Bennet en de confrontatie met het werk van het Watermuseum en Lichtbende, zorgen voor nieuwe inzichten en dwarsverbanden in

onze complexe leefwereld van dit moment. Had ik Lichtbende niet gekend, het Watermuseum niet bezocht en het boek 'Vibrant Matters' niet gelezen, dan zou een willekeurig goudgeel herfstblad in de regenplas op straat mij nooit hebben doen denken aan de waaier van verhalen verbonden met 750 flesjes water in de glazen kasten van het Watermuseum, dan was de boom van Gubaidulina en de ecologische kringloop van bladeren als muzieknoten niet opnieuw opgedoemd in mijn geheugen en had haar compositie geen weerklank gevonden in mijn herinnering. Dan waren de beelden van een embryo en een dartel jong meisje met een paardenstaart van ijzerdraad zelfs nooit opgekomen in mijn brein. Dat gebeurt nu allemaal wèl. Ik voel mij door al die associaties verrijkt en gelukkig. Kunstbezoek en het lezen van een boek veranderen mijn innerlijke beleving van een goudgeel herfstblad in een waterplas.

Premiere 'Zeven Nachten' donderdag 26 januari 2017, Orgelpark Amsterdam
Orgel: Gerrie Meijers, cello: Jacqueline Hamelink, sopraan: Björk Nielsdóttir,
Eindregie: Jeannette van Steen

Meer informatie:

www.orgelpark.nl

www.lichtbende.nl

www.museumofwaterrotterdam.nl

Lichtbende: voorstelling 'Zeven Nachten'

